

УДК 811.133.1'367.2

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 17.10.2025 р.

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 21.10.2025 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 94,3 %

Прорецензовано [Peer-reviewed] – 11.12.2025 р.

Рекомендовано до друку [Recommended for publication] – 05.01.2026 р.

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2026.49.151-164>

## СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ МАРКЕРІВ СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

*Наталія Георгіївна Філоненко (м. Київ, Україна)*

[fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

[ORCID: 0000-0002-9674-1641](https://orcid.org/0000-0002-9674-1641)

доктор філологічних наук, професор,  
завідувач кафедри італійської і французької філології та перекладу  
Київський національний лінгвістичний університет  
(Міністерство освіти і науки України)  
03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

У статті проаналізовано стратегії очуження й одомашнення у французько-українському художньому перекладі на матеріалі романів Н. Матьє *Leurs enfants après eux* (переклад І. Славінської), М. Уельбека *La carte et le territoire* (переклад Л. Кононовича) та Е. ле Тельє *L'Anomalie* (переклад І. Рябчія). Увагу зосереджено на відтворенні історико-культурних, соціокультурних, побутових і медійних лінгвокультурних маркерів, а також на ролі перекладацьких приміток як засобу метатекстової компенсації. Показано, що очуження забезпечує збереження культурної «іншості» та соціально-часової локалізації, тоді як одомашнення підвищує рецептивну прозорість. Доведено, що комбінування стратегій є оптимальним для адекватної передачі соціальної семантики й культурного коду оригіналу.

**Ключові слова:** художній текст, переклад, французька мова, лінгвокультурний код, лінгвокультурний маркер, перекладацька стратегія, очуження, одомашнення, семантика, прагматика.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnikh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

**STRATEGIES FOR RENDERING LINGUOCULTURAL MARKERS OF  
CONTEMPORARY FRENCH LITERARY TEXTS IN UKRAINIAN  
TRANSLATION**

*Nataliia G. Filonenko (Kyiv, Ukraine)*

[fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

[ORCID: 0000-0002-9674-1641](https://orcid.org/0000-0002-9674-1641)

DSc (Philology), Professor,  
Head of the Department of Italian and French Philology and Translation  
Kyiv National Linguistic University  
(Ministry of Education and Science of Ukraine)  
73, Velyka Vasylkivska Street, Kyiv, 03680

*This article examines the implementation of foreignization and domestication strategies in French-Ukrainian literary translation, drawing on a comparative analysis of *Leurs enfants après eux* by Nicolas Mathieu (translated by I. Slavinska), *La carte et le territoire* by Michel Houellebecq (translated by L. Kononovych), and *L'Anomalie* by Hervé Le Tellier (translated by I. Riabchii). The study focuses on the translation of historically, socially, and culturally marked units, including institutional references, urban spaces, brand names, media phenomena, gastronomic realia, and educational terms. Particular attention is paid to the function of translator's notes as a form of metatextual compensation that bridges encyclopedic gaps without overburdening the target text.*

*Methodologically, the research integrates descriptive translation analysis with a functional-pragmatic approach to evaluate the impact of specific translation strategies on the reception of cultural meaning. The findings reveal that foreignization strategies – such as transcription, transliteration, and calque – preserve the cultural alterity of the source text while maintaining its socio-historical embeddedness. Domestication strategies, conversely, prioritize readability and communicative transparency through descriptive translation, functional equivalents, and selective generalization.*

*The article argues that translators consistently employ a balanced combination of both strategies rather than adhering to a single dominant approach. Such hybridity allows for the retention of culturally salient markers while ensuring accessibility for readers with varying levels of cultural competence. The study contributes to contemporary translation studies by highlighting the interpretative role of the translator and by demonstrating how strategic flexibility supports the faithful transmission of social semantics, cultural identity, and narrative authenticity in modern French prose translated into Ukrainian.*

---

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

**Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation** (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladi]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

**Key words:** *literary text, translation, French language, linguocultural code, linguocultural marker, translation strategy, foreignization, domestication, semantics, pragmatics.*

**Вступ.** Лінгвокультурні коди французької мови функціонують як когнітивна матриця, що структурує культурні смисли та забезпечує їхню інтерпретацію в художньому тексті. Ці коди реалізуються через лінгвокультурні маркери, що мають мовне матеріальне втілення, вербалізуються в тексті у вигляді лексем, словосполучень, фразеологізмів, власних назв, окремих дискурсивних формул, які відображають в образах і символах історичний досвід, соціальні цінності та національно-ментальні установки французького суспільства. Дослідження лінгвокультурних маркерів у сучасній французькій художній прозі дає змогу виявити глибинні механізми репрезентації національно-культурної картини світу та визначити перекладацькі стратегії їхнього адекватного відтворення українською мовою.

**Метою** статті є встановлення основних стратегій відтворення лінгвокультурних маркерів сучасного французького художнього тексту в українському перекладі з урахуванням їхньої семантичної, прагматичної та культурної специфіки.

**Актуальність** статті зумовлена зростанням інтересу сучасного перекладознавства до проблеми відтворення національно-культурної специфіки художнього тексту в умовах міжкультурної комунікації. У сучасній французькій художній прозі лінгвокультурні маркери виконують важливу функцію репрезентації національно-культурної картини світу, однак їх переклад українською мовою часто супроводжується семантичними, прагматичними та культурними втратами. Це зумовлює потребу системного аналізу перекладацьких стратегій, спрямованих на збереження культурно значущих смислів у перекладному тексті.

**Об'єктом** дослідження є сучасний французький художній текст у перекладознавчому аспекті.

**Матеріалом** дослідження є тексти оригіналів романів, що удостоїлися премії Гонкур, М. Уельбека *La Carte et le Territoire*, Е. ле Тельє *L'Anomalie*, Н. Матьє *Leurs enfants après eux*, а також тексти перекладів цих творів українською мовою.

**Предметом дослідження** є лінгвокультурні маркери сучасного французького художнього тексту та перекладацькі стратегії їхнього відтворення в українській мові.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnikh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

**Наукова новизна** статті полягає в комплексному розгляді лінгвокультурних маркерів як мовних реалізацій лінгвокультурних кодів у сучасному французькому художньому тексті та в систематизації перекладацьких стратегій їх адекватного відтворення українською мовою. Уперше акцентовано увагу на взаємозв'язку між типом лінгвокультурного маркера, його функціональним навантаженням у художньому дискурсі та вибором перекладацької стратегії.

**Основний зміст.** Художній текст постає як привілейований простір актуалізації лінгвокультурних кодів через естетичну функцію мови та інтенцію автора на культурну ідентифікацію. Дослідження перекладу художньої літератури в аспекті передачі лінгвокультурних кодів сьогодні активно розвиваються, адже пошук шляхів відтворення семантико-стилістичних функцій лінгвокультурних елементів у художньому перекладі є однією з найосновніших питань сучасного перекладознавства, на яке відповіді у дослідників не є однозначними [1, с. 92]. О. І. Чередниченко трактує переклад французьких художніх текстів як акт культурної інтеграції, що вимагає від перекладача не лише мовної компетенції, а й здатності до адаптації культурно специфічних елементів в іншій лінгвокультурі [4]. Отже, концепція «іншості» (otherness) як центральна категорія лінгвокультурного перекладознавства слугує методологічною основою для аналізу міжкультурних взаємодій та виявлення культурно специфічних феноменів у перекладі художніх текстів. [3, с. 34; 5, р. 287]. У цьому контексті переклад постає як процес декодування та повторного кодування культурно зумовлених смислів, у межах якого зіставляються різні моделі концептуалізації дійсності та системи цінностей вихідної й цільової культур.

Лінгвокультурний код проявляється через систему мовних знаків, які на основі культурних стереотипів категоризують фрагменти дійсності відповідно до світоглядних домінант певної лінгвокультури [2, с. 22].

Лінгвокультурні маркери у французькому художньому тексті активують соціальні, історичні, культурні сценарії, формують національно марковану картину світу. Типологія лінгвокультурних маркерів вибудовується за формою вираження, за тематичною належністю, за ступенем культурної маркованості. Форма вираження передбачає розрізнення лексичних маркерів, тобто окремих лексем, фразеологічних маркерів, зокрема ідіом та паремій, ономастичних маркерів, таких як антропоніми,

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

**Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation** (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

топоніми, ергоніми, дискурсивних маркерів, тобто формул мовленнєвого етикету, та текстових маркерів, а саме: алюзій, цитат, інтертекстуальних фрагментів.

За тематичною належністю лінгвокультурні маркери можуть бути історико-культурні, соціокультурні, побутово-культурні, релігійно-культурні, міфологічно-культурні, мистецькі. Ступінь культурної маркованості наявний в унікальних маркерах, тобто специфічних тільки для французької культури, а також аналогічних маркерах, що мають приблизні відповідники в українській культурі та спільних для багатьох культур універсальних маркерах. Вибір перекладацької стратегії для лінгвокультурних маркерів зумовлюється низкою факторів, зокрема типом маркера, його функцією в тексті, жанровими особливостями твору, рівнем культурної компетенції цільової аудиторії та загальною перекладацькою концепцією

У сучасній теорії перекладу перекладацька стратегія осмислюється як сукупність свідомих рішень перекладача, спрямованих на досягнення функціонально-прагматичної еквівалентності вихідного та цільового текстів. Необхідно розмежовувати три рівні перекладацької діяльності: стратегію як глобальний план перекладу цілого тексту, тактику як способи вирішення локальних перекладацьких завдань на рівні фрагментів тексту, та прийом як конкретну операцію трансформації мовної одиниці. У межах цієї тріступеневої ієрархії глобальні стратегії визначають загальну орієнтацію перекладу на вихідну або цільову культуру, тоді як локальні стратегії реалізуються у виборі конкретних тактик і прийомів відповідно до типу текстового елемента.

Типологія перекладацьких стратегій, запропонована Л. Венуті, базується на дихотомії *domestication* (одомашнення, культурна адаптація) / *foreignization* (очуження, збереження культурної специфіки) [7, р. 287]. Стратегія одомашнення передбачає максимальне наближення тексту до норм і очікувань цільової культури, тоді як стратегія очуження орієнтована на збереження культурної інакшості вихідного тексту та створення ефекту чужорідності для читача перекладу. П. Ньюмарк, зі свого боку, протиставляє комунікативний переклад, що прагне відтворити прагматичний ефект оригіналу на цільову аудиторію, семантичному перекладу, спрямованому на максимально точне відтворення семантико-структурних особливостей вихідного тексту [6, р. 39–45].

Переклад лінгвокультурних маркерів становить особливу проблему, оскільки ці одиниці є носіями культурно-специфічної інформації, що не завжди має еквіваленти в цільовій мові. Центральним питанням постає збереження культурної

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekhladi]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

інформації при міжмовному трансфері, що вимагає від перекладача балансування між адекватністю, тобто точністю відтворення змісту та форми оригіналу, і прийнятністю, яка є відповідністю перекладу нормам цільової мови та культурним очікуванням реципієнтів.

Сутністю стратегії збереження культурної специфіки, тобто очуження, є відтворення оригінальної форми лінгвокультурного маркера і досягнення ефекту «іншості». Сферою застосування цієї стратегії зокрема соціально-історичні лінгвокультурні маркери, які репрезентують структуру французького суспільства, його історичний досвід, соціальну ієрархію, освітні моделі та релігійну традицію, топоніми, що є не лише географічними вказівками, а які мають культурно-символічне навантаження, а також кулінарні та побутові лінгвокультурні маркери та персоналії як маркери культури, що вписують текст у французький і глобальний медіадискурс.

Стратегія очуження реалізується через збереження іншомовних реалій, власних назв та соціокультурно маркованих одиниць без їхнього пояснення або з мінімальною адаптацією. Такий підхід сприяє збереженню культурної «іншості» французького дискурсу та актуалізує фонові знання читача, зокрема при перекладі соціально-історичних маркерів роману М. Уельбека *La carte et le territoire* Л. Кононовичем, наприклад: *petite bourgeoisie juive* – укр. *єврейська дрібна буржуазія*; *ancienne bourgeoisie* – укр. *стара буржуазія*; *catholiques, jésuites* – укр. *католики, єзуїти* [11; 10]. Зазначені одиниці відтворено шляхом прямого лексичного відповідника, що дозволяє зберегти соціально-ієрархічні та конфесійні маркери французького суспільства без семантичного спрощення.

У тому ж творі стратегія очуження простежується у відтворенні топонімів, наприклад: *la Creuse* – укр. *Крез*; *le Raincy* – укр. *ле-Рансі*; *XIIIe arrondissement* – укр. *XIII округ*; *bassin de l’Arsenal* – укр. *басейн Арсеналу* [11; 10].

Л. Кононович вдається до транскрипції або калькування, не пояснюючи їхнього соціокультурного символізму (периферійність, буржуазність, інтелектуальний простір), залишаючи ці значення на рівні імпліцитного смислу.

Використання стратегії очуження перекладачем є послідовним у відтворенні імен медійних персоналій: *Michel Drucker* – укр. *Мішель Дрюкер*; *Julien Lepers* – укр. *Жульєн Ленєрс*; *Jean-Pierre Foucault* – укр. *Жан-П’єр Фуко*; *Kate Moss* – укр. *Кейт Мосс*; *George Clooney* → *Джордж Клуні* [11; 10].

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

**Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation** (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

Імена не адаптуються та не супроводжуються коментарями, що зберігає французький і глобальний культурний код, але водночас може ускладнювати інтерпретацію для читача без відповідного культурного бекграунду. Антропоніми *Кейт Мосс* та *Джордж Клуні* відтворено відповідно до їхньої фонетичної реалізації в англійській мові, а не з урахуванням французької вимови, що зумовлено їхнім статусом глобально впізнаваних англомовних культурних персоналій. Таке перекладацьке рішення засвідчує орієнтацію перекладача на міжнародну ономастичну норму, усталену в українській мовній практиці, та забезпечує збереження культурної ідентифікації референтів без посередництва французької фонетичної адаптації.

Л. Кононович послідовно дотримується стратегії очуження: *quartier de la Très Grande Bibliothèque* – укр. *Квартал Тре Гранд бібліотек*; *Notre Temps* – укр. «Нотр Тан»; *Femme Actuelle* – укр. «Фам актюель»; *Tour de France* – укр. *Тур де Франс*; *Carrefour* – укр. «Каррефур»; *Aulnay-sous-Bois* – укр. *Ольне-де-Буа* [11; 10]. Зазначені одиниці відтворено переважно шляхом транскрипції та калькування без додаткових пояснень, що дозволяє зберегти французький культурний, медійний і топонімічний код, не редукуючи соціально-просторових і символічних маркерів, водночас залишаючи їхній імпліцитний зміст на рівні фонових знань читача.

У перекладі роману Н. Матьє *Leurs enfants après eux* соціально-статусні маркери передаються безпосередньо мовою оригіналу, латиницею, отже, систематично відтворюються через очуження. Брендіві найменування, що функціонують як маркери соціального статусу та культурного капіталу: *fausses Ray-Ban* – укр. *фальшиві Ray-Ban* [13; 9]. Збереження бренду Ray-Ban як глобально впізнаваного маркера престижу забезпечує адекватну передачу соціальної іронії оригіналу. Калькування прикметника *fausses* через фальшиві точно відтворює опозицію «автентичність / імітація», що є центральною для характеристики персонажа. Повторне введення бренду у фрагменті *les Ray-Ban... des vraies* – укр. *Ray-Ban... справжні* [13; 9] посилює соціальний контраст і демонструє послідовність перекладацької стратегії. Аналогічно передаються маркери молодіжної моди: *sac à dos Chevignon* – укр. *рюкзак «Chevignon»* [13; 9]. Бренд Chevignon зберігається як маркер модного капіталу 1990-х років, що є релевантним для соціально-часової локалізації наративу.

Національні символи відтворюються з внутрішньотекстовою експлікацією, наприклад *14 juillet* – укр. *14 липня, день взяття Бастилії* [13; 9]. Додавання апозиції

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnikh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

день взяття Бастилії усуває потребу в примітці та забезпечує коректне декодування культурного маркера українським читачем.

Соціально значущі простори французької урбаністики відтворюються через транскрипцію з перекладацьким коментарем, наприклад *les Arabes de la ZUP* – укр. *араби з ZUP* [13; 9]. Аббревіатура ZUP (*Zone à Urbaniser en Priorité* – зона пріоритетної урбанізації) збережена як культурно-специфічний маркер маргіналізованого простору французького передмістя. Наявна перекладацька примітка із поясненням компенсує енциклопедичний розрив і забезпечує соціологічне зчитування маркера. Аналогічно функціонує маркер: *la BAS avait été prise à partie par des mômes de la ZUP* – укр. *патрульних захопили хлопці з ZUP* [13; 9]. Хоча аббревіатуру BAS (*Brigade anti-criminalité*) нейтралізовано через узагальнення *патрульні*, збереження ZUP демонструє вибіркоче очуження з акцентом на просторовій маркованості.

Культурні реалії французького медіапростору відтворюються в українському перекладі роману Н. Матьє *Leurs enfants après eux* з додаванням, наприклад: *Intervilles* – укр. *змагання «Intervilles»* [13; 9]. Збереження назви телевізійної передачі французькою мовою із додаванням лапок супроводжується пояснювальним іменником *змагання*, що є своєрідною моделлю очуження, як і в такому прикладі: *un paquet d'OCB* – укр. *папіросний папір «OCB»* [13; 9]. Включення словосполучення *папіросний папір* безпосередньо перед збереженою латиницею з додаванням лапок назвою марки «OCB» забезпечує мінімальну контекстуальну підказку без експлікації.

Назви техніки й брендів в українському перекладі роману Е. ле Тельє *L'Anomalie*, який виконав І. Рябчій, відтворено шляхом транскрипції або транслітерації без пояснень, що відповідає стратегії помірнього очуження, наприклад: *un Airbus* – укр. «Airbus»; *la Peugeot* – укр. «Пежо» [8; 12]. Ці маркери є глобалізованими і не створюють труднощів для українського читача, а збереження оригінальної номінації не переважує текст. Так само *au Wepler* – укр. *у кінотеатрі «Веплер»* [12; 8] є прикладом очуження з транскрипцією власної назви, що не нівелює культурну маркованість, водночас завдяки конкретизуванню через означення *кінотеатр* інформація залишається прозорою для українського читача. Прикладом контрольованого очуження з метатекстовою компенсацією є такий переклад фрагменту роману *L'Anomalie*: *tes Pléiade* – укр. *всю «Плеяду»* [12; 8] у

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

супроводі перекладацької примітки внизу сторінки. У самому тексті збережено оригінальну назву серії, яка має значний символізм у французькій культурі, а примітка розкриває її значення як престижної серії класики від Gallimard. Такий підхід дозволяє одночасно зберегти культурну маркованість і забезпечити адекватне розуміння алюзії.

Особливо показовим є переклад гастрономічних реалій: *L'écrivain commande son andouillette, une bouteille de Château La Paillette* – укр. *письменник замовив ковбаску з потрухом, пляшку «Château La Paillette»* [12; 8]. Перекладач застосував подвійну стратегію. Назву страви *andouillette* перекладено описово, а саме: *ковбаска з потрухом*, тобто через одомашнення з семантичним поясненням у самому тексті, що запобігає нерозумінню. Назва вина, навпаки, збережена в оригіналі, оскільки її культурна функція полягає не в смаковій конкретиці, а в соціально-статусному маркуванні сцени.

Отже, стратегія очуження в аналізованих перекладах реалізується через послідовне збереження іншомовних лінгвокультурних маркерів, зокрема соціально-історичних, топонімічних, інституційних, і брендів шляхом транскрипції, калькування або мінімальної адаптації, що дозволяє зберегти культурну «іншості» французького художнього дискурсу. За необхідності ця стратегія поєднується з контрольованою компенсацією, а саме: внутрішньотекстовими уточненнями або перекладацькими примітками, які усувають розрив у фонових знаннях читача, не нівелюючи культурної маркованості. Такий підхід забезпечує баланс між автентичністю й зрозумілістю та зберігає соціально-часову і культурну ідентифікацію референтів у перекладі.

Протилежна до очуження стратегія одомашнення спрямована на адаптацію культурно маркованих одиниць до когнітивних і культурних моделей цільової аудиторії. Вона реалізується через нейтралізацію, функціональну заміну або часткову експлікацію.

Адаптаційна стратегія чітко виявляється у перекладі гастрономічних та побутових реалій, наявних у романі *La Carte et le Territoire: tartiflette au reblochon* – укр. *тартіфлет із сиром реблошон; plats cuisinés* – укр. *готові страви; sandwiches pain de mie* – укр. *сандвічі з тостового хліба* [11; 10]. У першому випадку поєднано транскрипцію з частковою експлікацією, тоді як у двох інших прикладах культурна маркованість (урбаністичний стиль життя, стандартизація побуту) зведена до нейтральної номінації. Стратегія одомашнення передбачає адаптацію

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

лінгвокультурного маркера до норм і очікувань цільової культури через функціональну субституцію, генералізацію або нейтралізацію культурної специфіки.

Комбінована стратегія застосовується перекладачкою роману Н. Матьє *Leurs enfants après eux* до гастрономічного маркера *baguette avec des Vache qui Rit* – укр. *багет із плавленим сирком «Весела корівка»* [13; 9]. Лексему *baguette* збережено як символ французької культури (очуження), тоді як бренд *La Vache qui rit* відтворено через усталений український комерційний відповідник *Весела корівка* (одомашнення). Додавання родового означення *плавлений сирок* виконує пояснювальну функцію без формальної примітки, забезпечуючи природність сприйняття.

Французькі розмовні реалії в перекладі цього роману систематично нейтралізуються, наприклад, скорочення *colo* (*colonie de vacances*) замінено узагальненим українським відповідником *літній табір* [13; 9]. Втрачається інституційна специфіка французької системи дитячого відпочинку, проте досягається максимальна комунікативна прозорість. Знижений реєстр французького сленгізму *slope* відтворено нейтрально-розмовним українським відповідником *цигарка* [13; 9]. Стилистична експресія дещо пом'якшена, проте функціональна еквівалентність збережена.

Стратегію одомашнення обирає Л. Кононович у перекладі назв освітніх, соціальних та адміністративних інституцій роману М. Уельбека *La Carte et le Territoire*: *pension* – укр. *пансіонат*; *baccalauréat* – укр. *бакалаврат* / *істим на бакалавра* [11; 10]. Такі рішення полегшують розуміння тексту, однак частково нівелюють специфіку французької освітньої системи, зокрема не пояснюється відчутна різниця між французьким *baccalauréat* і українським бакалавратом.

У перекладі роману Н. Матьє *Leurs enfants après eux* інституційні реалії французької соціальної системи підлягають функціональній субституції, наприклад: *les permissionnaires de la caserne* – укр. *солдати у відпустці*; *SNCF* – укр. *залізниця* [13; 9]. Французька військова термінологія (*permissionnaires* – солдати, що отримали відпустку з казарми) узагальнена через описовий відповідник *солдати у відпустці*. Специфіка казарменної системи втрачена, але денотативний зміст збережено. Аббревіатуру *SNCF* (*Société Nationale des Chemins de fer Français* – Французька національна залізнична компанія) нейтралізовано через родове найменування *залізниця*. Інституційна конкретика державної компанії втрачена на користь природності висловлювання.

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

**Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation** (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

У перекладі роману *Leurs enfants après eux* І. Славінська послідовно застосовує стратегію контрольованого одомашнення, поєднану з експлікативним коментуванням, що особливо виразно простежується у відтворенні елементів французької освітньої системи.

Так, фрагмент *À la rentrée, ce serait la troisième* передано як «В новому навчальному році він піде в третій клас» [13; 9], що є прикладом функціональної адаптації. Французький іменник *la rentrée* не має прямого лексичного відповідника в українській мові й позначає не лише початок навчання, а ширший соціально-ритуальний момент повернення до інституційного життя після літа. Перекладачка елімінує цю культурну багатозначність, обираючи звичну для українського читача формулу *в новому навчальному році*, водночас конкретизуючи *la troisième* як *третій клас*. Оскільки французька система шкільної освіти не є подібною до української, перекладацька примітка з порівнянням двох систем виконує компенсаторну функцію, запобігаючи хибному тлумаченню віку та освітнього статусу персонажа. Таким чином, семантичне спрощення в основному тексті врівноважується метатекстовим поясненням, що відповідає академічній моделі «одомашнення з коментарем».

Аналогічний механізм застосовано у відтворенні лексеми *un pion* – укр. *вихователь* [13; 9]. У французькому освітньому контексті *pion* є розмовною і зневажливою назвою *surveillant* – працівника середньої школи, який не є вчителем і відповідає за дисципліну та нагляд. Український відповідник *вихователь* є функціонально наближеним, проте не тотожним за інституційним статусом і за конотативним значенням, оскільки в українській освітній традиції ця посада асоціюється переважно з дошкільною або інтернатною освітою, а сама лексема не має негативної конотації. Усвідомлюючи потенційний семантичний зсув, перекладачка супроводжує вибір пояснювальною приміткою, де чітко окреслює різницю між *pion* і вчителем. У результаті відбувається семантичне вирівнювання між культурами: основний текст залишається читабельним і стилістично нейтральним, тоді як примітка забезпечує необхідну інституційну точність.

Абревіатури *VTT* (*Vélo Tout-Terrain* – гірський велосипед) та *BMX* (*Bicycle Motocross*) нейтралізовані через узагальнене розмовне *велосипед* [13; 9]. Це рішення нівелює різницю між типами велосипедів, що зменшує соціально-молодіжну деталізацію, проте забезпечує максимальну природність для українського читача.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnikh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Французька ідіома *grosses têtes* (дослівно «великі голови», у переносному значенні – «важливі особи», «зазнайки») відтворена українським розмовно-оцінним відповідником *ййцеголові* [13; 9]. Переклад влучно передає зневажливу соціальну конотацію через адаптацію до українського розмовного ідіоматизму.

Проаналізовані випадки демонструють перекладацьку стратегію, зорієнтовану не на радикальне очуження, а на прагматичну зрозумілість для українського читача, при збереженні культурної специфіки через коментар. Такий підхід дозволяє інтегрувати французькі освітні реалії в український рецептивний простір без повної нейтралізації їхньої культурної відмінності.

Інституційна номінація в українському перекладі роману Е. ле Телльє *L'Anomalie* є прикладом функціонального еквівалента: *les gens du ministère de l'Intérieur* – укр. *представники МВС* [12; 8]. Французьке міністерство зіставляється з українською інституційною моделлю, що спрощує сприйняття й знімає потребу в додаткових поясненнях, хоча й зменшує ступінь культурної «іншості».

Отже, стратегія одомашнення в українських перекладах сучасних французьких романів, що удостоїлися премії Гонкур, полягає у свідомій адаптації лінгвокультурних маркерів до норм і знань цільової культури з метою полегшення рецепції тексту, забезпечення його комунікативної прозорості та зниження когнітивного навантаження на читача, що особливо актуально у відтворенні побутових, інституційних та освітніх реалій.

Прагматика перекладу визначається орієнтацією на рецептивні можливості цільової аудиторії та передбачуваний ефект сприйняття тексту. Перекладацькі примітки, апозитивні уточнення й функціональні відповідники слугують інструментами прагматичної адаптації, спрямованої на уникнення комунікативних помилок. У такий спосіб переклад не лише передає зміст оригіналу, а й відтворює його комунікативну інтенцію та прагматичне навантаження.

**Висновки.** У результаті проведеного аналізу встановлено, що лінгвокультурні маркери у французькому художньому дискурсі виконують ключову роль у конструюванні національно й соціально маркованої картини світу, активуючи історичні, соціальні, побутові, інституційні та медійні сценарії. Їхня типологізація за формою вираження, тематичною належністю та ступенем культурної маркованості дозволяє системно описати перекладацькі виклики, пов'язані з передаванням

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

культурно-специфічної інформації, а також обґрунтувати вибір перекладацьких стратегій з урахуванням функції маркера в тексті та очікувань цільової аудиторії.

Семантика лінгвокультурних маркерів вимагає збереження в перекладі денотативного ядра та соціально-оцінних компонентів значення, що формують ієрархії, ідентичності та часову локалізацію нарративу. Використання транскрипції, калькування або прямого лексичного відповідника дозволяє мінімізувати семантичні втрати й уникнути спрощення складних соціокультурних опозицій. Водночас додавання та примітки перекладача свідомо перерозподіляють семантичні акценти, компенсуючи лакуни фонових знань в культурному досвіді реципієнта.

Дослідження показало, що стратегія очуження є домінантною у відтворенні соціально-історичних, топонімічних, ономастичних і брендів маркерів, оскільки вона забезпечує збереження культурної «іншості» та автентичності французького дискурсу, залишаючи значну частину смислів на рівні імпліцитного культурного знання. Водночас стратегія одомашнення та її контрольовані різновиди (одомашнення з коментарем, комбінована стратегія) застосовуються у випадках, коли пряме збереження форми могло б ускладнити рецепцію або спричинити хибне тлумачення, зокрема при перекладі освітніх, інституційних, побутових і розмовних реалій.

Таким чином, переклад лінгвокультурних маркерів у проаналізованих творах демонструє не бінарну опозицію очуження / одомашнення, а динамічну модель стратегічного балансування між адекватністю й прийнятністю. Поєднання транскрипції, калькування, функціональної адаптації та метатекстової компенсації засвідчує високий рівень перекладацької рефлексії й дозволяє інтегрувати французьку культурну специфіку в український рецептивний простір без її повної нейтралізації, зберігаючи водночас комунікативну ефективність художнього тексту.

**Перспективи подальшого дослідження.** Перспективи подальших досліджень убачаються в поглибленому зіставному аналізі стратегій одомашнення й очуження на ширшому корпусі сучасної франкомовної прози, у вивченні ролі перекладацьких приміток як інструмента метатекстової компенсації, а також у дослідженні рецептивного ефекту різних перекладацьких рішень залежно від культурної компетенції цільової аудиторії.

#### Література:

1. Зорівчак, Р. П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*. Вид-во Львів. ун-ту.

(Актуальні питання перекладознавства [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

Стратегії відтворення лінгвокультурних маркерів сучасних французьких художніх текстів в українському перекладі (Українською) [Stratehii vidtvorennia linhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnikh tekstiv v ukrainskomu perekladі]

© Філоненко Н. Г. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)

## PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

2. Миронова, Н. (2023). Лінгвокультурний код: теоретична база дослідження. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 1(35), 13–25. <https://doi.org/10.17721/2663-6530.2019.35.01>
3. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
4. Череди́ченко, О. І. (2017). *Переклад – Культура – Ідентичність*. Видавець О. Ю. Заславський.
5. Berman, A. (2018). *L'Épreuve de l'étranger: Culture et traduction dans l'Allemagne romantique*. Gallimard.
6. Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Pergamon Press.
7. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.

**Джерела ілюстративного матеріалу:**

8. Ле Тельє, Е. (2021). *Аномалія* (І. Рябчій, пер.). Нора-Друк.
9. Матьє, Н. (2020). *Діти їхні* (І. Славінська, пер.). Видавництво Старого Лева.
10. Уельбек, М. (2013). *Карта і територія* (Л. Г. Кононович, пер.). Фоліо.
11. Houellebecq, M. (2010). *La carte et le territoire*. Flammarion.
12. Le Tellier, H. (2020). *L'Anomalie*. Éditions Gallimard.
13. Mathieu, N. (2018). *Leurs enfants après eux*. Actes Sud.

**References:**

1. Zorivchak, R. P. (1989). *Realia i pereklad (na materialii anhlomovnykh perekladiv ukrainskoi prozy)* [Realia and Translation (Based on English Translations of Ukrainian Prose)]. Lviv University Press.
2. Myronova, N. (2023). Linhvokulturnyi kod: teoretychna baza doslidzhennia [Linguocultural Code: Theoretical Basis of Research]. *Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi lnhvistyky* [Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics], 1(35), 13–25. <https://doi.org/10.17721/2663-6530.2019.35.01>
3. Rebrii, O. V. (2012). *Suchasni kontsepsii tvorchosti u perekladi* [Modern Concepts of Creativity in Translation]. V. N. Karazin Kharkiv National University.
4. Cherednychenko, O. I. (2017). *Pereklad – Kultura – Identychnist* [Translation – Culture – Identity]. Vydavets O. Yu. Zaslavskiy.
5. Berman, A. (2018). *L'Épreuve de l'étranger: Culture et traduction dans l'Allemagne romantique*. Gallimard.
6. Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Pergamon Press.
7. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
8. Le Tellier, E. (2021). *Anomaliia* [The Anomaly] (I. Riabchii, Trans.). Nora-Druk.
9. Mathieu, N. (2020). *Dity yikhni* [And Their Children After Them] (I. Slavinska, Trans.). Vydavnytstvo Staroho Leva.
10. Houellebecq, M. (2013). *Karta i terytoriia* [The Map and the Territory] (L. H. Kononovych, Trans.). Folio.
11. Houellebecq, M. (2010). *La carte et le territoire*. Flammarion.
12. Le Tellier, H. (2020). *L'Anomalie*. Éditions Gallimard.
13. Mathieu, N. (2018). *Leurs enfants après eux*. Actes Sud.

(Current issues in translation studies [Aktual'ni pytannja perekladoznavstva])

**Strategies for Rendering Linguocultural Markers of Contemporary French Literary Texts in Ukrainian Translation** (in Ukrainian) [Stratehii vidtvorennia lnhvokulturnykh markeriv suchasnykh frantsuzkykh khudozhnykh tekstiv v ukrainskomu perekladi]

© Filonenko N. G. [Filonenko N. H.], [fng@ukr.net](mailto:fng@ukr.net)